

«Et bedre liv for berørte av vold og traumer»

⁰¹	Gratulerer fra helseministeren	4
⁰²	Fra krigstraumer til handlingsplan, utredning og mandat	6
⁰³	Et kunnskapscenter blir til	12
⁰⁴	Fra kompetansesentre til forskningscenter	20
⁰⁵	Nye muligheter og internasjonalt samarbeid	24
⁰⁶	Forskningsproduksjon og resultater	26
⁰⁷	Å bygge, drifte og utvikle virksomheten	28
⁰⁸	Terrorforskning, flyktninger og veteraner	34
⁰⁹	Implementeringen skyter fart og forskningen følger etter	40
¹⁰	Voldsforskningen utvides	42
¹¹	Kompetanse, orden og god dialog	46
¹²	Hvor skal vi?	48

Takk til alle som har bidratt med innsikt, tekst og bilder.
Redaksjonen har bestått av Inger Elise Birkeland, Arnfinn Andersen,
Cecilie Daae, Elisabet Gustad og Thorbjørn Laundal

Dato: September 2024
Kontakt: postmottak@nkvts.no
Postadresse: Pb 181 Nydalen, N-0409 Oslo
Org.nr.: 986 304 096

Forsidefoto: Espen Sturlason
Baksidefoto: Shutterstock

Gratulerer fra helseministeren

— For regjeringen er det å skape gode og trygge liv for innbyggerne et fundament for alt vi gjør.

Heldigvis har vi gode hjelpere som gir oss råd basert på forskning og innsikt. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) er en slik hjelper. Senteret jobber tverrsektorielt, og alle norske regjeringer har brukt dem siden opprettelsen i 2004.

Kunnskap om følgene for dem som blir rammet av terror, naturkatastrofer, vold eller flukt er viktige bidrag til å skape et trygt liv for den enkelte og et tryggere samfunn for oss alle. Med forskning, kunnskapsutvikling, implementering og formidling har NKVTS i 20 år satt disse temaene på kartet. Det er gjort gjennom omfattende studier om konsekvenser av traumatiske hendelser som kan ramme oss alle.

Omfangstudiene om vold i nære relasjoner i 2014 og 2023, tsunamikatastrofen i 2004 og terrorhendelsene 22. juli 2011 står alle frem som eksempler på forskning som har hatt og har betydning for velferdsstaten. Slike studier peker på hvordan vi som samfunn i fellesskap kan bidra til å gjenoppbygge verdighet og skape et bedre liv for dem som er berørt av vold og traumer.

Den faglige innsatsen fra NKVTS er også et viktig bidrag til at regjeringen kan ivareta internasjonale forpliktelser gjennom Istanbul-konvensjonen, flyktningkonvensjonen og barnekonvensjonen. Begge omfatter hvordan mennesker utsatt for vold og mennesker på flukt har rettigheter som skal gjøre dem i stand til å delta i samfunnet på lik linje med andre.

Tilgang til faglig hjelp er svært viktig for mange som har flyktet, vært utsatt for vold eller blitt traumatisert. Gjennom NKVTS sitt arbeid med å utvikle effektiv behandling og gode implementerings- og behandlingsforløp vil mange få bedre hjelp enn det som har vært mulig frem til i dag.

Vi lever i en tid med usikkerhet for fremtiden. På globalt nivå kjemper vi mot krig og nasjonale konflikter, og vi har miljøproblemer som utfordrer vår eksistens slik vi kjenner den.

Å skape trygge og gode liv handler om en felles innsats fra mange aktører i det lokale, nasjonale og internasjonale samfunnet. Kunnskap er en fundamental faktor og uunngåelig forutsetning for å nå dette målet. Derfor er det avgjørende at vi som nasjon holder oss med et nasjonalt kunnskapssenter som NKVTS. Det er så enkelt som at vi trenger deres kunnskapsmessige beredskap. Dere er en av faktorene som gjør oss tryggere i en utrygg verden.

Vi trenger ny, oppdatert kunnskap som bidrar til vår felles innsats for å skape trygge og gode liv. For oss som samfunn, men ikke minst for dem som er berørt av vold og traumer.

Vi gratulerer med de første 20 årene og ønsker lykke til i årene som kommer.

Med vennlig hilsen
helseminister Jan Christian Vestre

Foto: David Berg Tvetene/NFD

— Den faglige interessen for konsekvenser av psykiske traumer ble for alvor vekket ved Universitetet i Oslo (UiO) i 1950-årene. Først og fremst sto psykiske stressreaksjoner hos soldater, flyktninger og konsentrasjonsleir-overlevende i fokus. Legene Leo Eitinger, med bakgrunn som fange i Auschwitz og Buchenwald, og Arne Sund, som hadde vært motstandsmann under andre verdenskrig, bidro til utviklingen av fagområdet katastrofe-psykiatri. Med studien *Concentration Camp Survivors in Norway and Israel* løftet Eitinger også faget internasjonalt. Denne forskningen var foranledningen til at *Kontoret for katastrofepsykiatri* ble opprettet, og under det Stressmestringsteamet for internasjonale operasjoner. Dette var en felles enhet under Instituttgruppe for psykiatri ved Det medisinske fakultet ved Universitet i Oslo og Forsvarets sanitet fra 1978. Senere ble også *Psykososiale senter for flyktninger* etablert (1986), et senter i Instituttgruppe for psykiatri ved Det medisinske fakultet ved UiO.

Leo Eitinger. Foto: NTB Scanpix

Siden 1970-årene har det, særlig fra kvinnebevegelsens side, blitt jobbet for å få faglig og politisk oppmerksomhet og kunnskap om kvinnemishandling i Norge. Før det fantes det ikke noe hjelpeapparat for voldsutsatte kvinner, og det ble ikke ført statistikk over kvinner som ble mishandlet. Det første krisesenteret i Norden, som kunne ta imot og tilby overnatting til voldsutsatte kvinner, ble opprettet i Norge i 1978, og i perioden 1980 til 1985 ble det etablert seks til syv sentre hvert år.

Utover 1990-tallet økte oppmerksomheten om vold i nære relasjoner og om personer som var utsatt for vold og overgrep. Dette temaet kom på den politiske agendaen blant annet gjennom den første tverrdepartementale handlingsplanen (1995) og utredninger om voldsutsattes situasjon.

Bjugn-saken i 1992 bidro til økt oppmerksomhet rundt seksuelle overgrep mot barn og unge. Det ble i 1995 etablert et *Nasjonalt ressursenter for seksuelt misbrukte barn* ved Aker universitetssykehus og Det medisinske fakultet ved UiO, som senere ble overtatt av Oslo kommune, og i 1996 ble *Kompetansesenter for voldsofferarbeid* etablert ved Høgskolen i Oslo.

I 1987 ble stiftelsen *Alternativ til vold* etablert for å tilby behandling til utøvere av vold. I 1989 ble *Institutt for sexologi og terapi* opprettet for å tilby hjelp til utøvere av seksuelle overgrep.

Det ble også etablert noen regionale institusjoner innenfor disse fagområdene for psykososial oppfølging av flyktninger og behandling av seksuelt misbrukte barn, samt regionale ressursentre for forebygging av selvmord. I handlingsplanen *Vold i nære relasjoner* (2004) uttalte Regjeringen at et nasjonalt senter ikke ville ha tilstrekkelig

Foto: Bergens Tidende/Dag Bæverfjord

nærhet til tjenesteapparatet, og at Regjeringen så det som nødvendig med sterkere regionale miljøer som kan være pådrivere i utviklingen av kompetanse og tjenester på voldsfeltet, lokalt og regionalt.

Senter for krisepsykologi var også en sentral aktør innenfor traumefeltet med god kompetanse.

I forbindelse med etableringen av NKVTS (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress) og noe senere RVTS (Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging), ble det vurdert om Senter for krisepsykologi burde knyttes til den nye organiseringen. Slik ble det ikke, og senteret fortsatte sin virksomhet som et frittstående privat aksjeselskap med aktivitet som omfatter både klinisk virksomhet, rådgivning og forskning.

Bredere definisjon

Temaområdet vold og overgrep var i starten begrenset til kvinnemishandling og vold mot kvinner i parforhold. I dag har vold og overgrep

fått en bredere definisjon og inkluderer blant annet vold mot barn, vold mot menn og digital vold. Å være vitne til vold er også blitt en del av problemstillingen på samme måte som det å se volden fra både utøver og den voldsutsattes perspektiv.

Fra 1970-årene ble barn og unge som opplever vold og overgrep et særlig viktig område. Dette var også i tråd med en generell samfunnstrend. Barneperspektivet skulle sterkere inn – nå skulle barnas stemme høres. Retten til å bruke vold i oppdragelsen ble opphevet i 1972, og i 1987 ble forbud mot å bruke vold i oppdragelsen slått fast i barnelovens § 30. Innenfor traumefeltet internasjonalt ble posttraumatisk stress hos barn og unge beskrevet fra begynnelsen av 1980-tallet. Forskningen til blant andre psykiater Leonore Terr internasjonalt og arbeidet Kari Killen nasjonalt bidro med nødvendig kunnskapsgrunnlag for at barns reaksjoner på vold, omsorgssvikt og andre potensielt traumatiserende hendelser skulle bli anerkjent.

Første handlingsplan i 1995

Ulike regjeringers arbeid med vold i nære relasjoner har siden den første handlingsplanen i 1995 vært tverrdepartementalt, med Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet som de mest sentrale aktørene. I starten av dette samarbeidet så man behovet for ytterligere å styrke arbeidet mot vold, både når det gjaldt utsatte og utøvere. I tillegg økte erkjennelsen av at flyktninger, FN/NATO-veteraner, overlevende etter ulykker og katastrofer og andre grupper som har vært utsatt for alvorlige påkjenninger, representerer tverrfaglige og tverrsektorielle utfordringer.

Dette var en del av bakgrunnen for at daværende Statens helsetilsyn i 2000 fikk i oppdrag å utrede eksisterende kompetanse på nasjonalt og regionalt nivå innen vold- og traumefeltet. De skulle også komme med forslag til samordning av nasjonal kompetanse og øvrig organisering av tjenestene innen feltet. Utredningen om nasjonal kompetanse ble forelagt Helsedepartementet i juni 2002, og anbefalte opprettelse av et nasjonalt kunnskapssenter.

Departementene var opptatt av behovet for et bedre kunnskapsgrunnlag på vold- og traumefeltet og derav også behovet for en økt kunnskapsproduksjon som både var på høyt internasjonalt nivå og tilpasset norske forhold. De sentrene som eksisterte, var små, hadde andre oppgaver enn forskning (klinisk virksomhet, undervisning, veiledning og formidling) og bidro til fragmentering heller enn styrking av kunnskapsproduksjonen og formidlingen på feltet.

Utredning av et nasjonalt senter

I St.prp. nr. 1 (2002–2003) har Justisdepartementet omtalt arbeidet med et nasjonalt

kompetansesenter slik: «Helsedepartementet, Barne- og familiedepartementet og Justisdepartementet samarbeider for å styrke innsatsen mot vold, både når det gjelder ofrenes stilling og overgripernes behov for hjelp. I dette arbeidet foreslår de tre departementene å samle kompetansen om vold og traumer til ett nasjonalt senter.» Tilsvarende formuleringer fantes i budsjettproposisjonene til Barne- og familiedepartementet og Helsedepartementet. I tillegg deltok også Forsvarsdepartementet og Sosialdepartementet i forarbeidet til senteret.

Det ble høsten 2002 etablert et prosjekt for å utrede etableringen av et slikt senter. Deltakerne i prosjektet var Helsedirektoratet og lederne for de eksisterende sentrene. Representanter fra de respektive departementene på ekspedisjonssjefs-nivå utgjorde en styringsgruppe, der Helsedirektoratet hadde rollen som observatør. Utredningen fra prosjektet var klar 14. mars 2003.

Foto: iStockphoto

Disse sentrene var inkludert i utredningen:

Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn (NRSB)
(Oslo kommune)

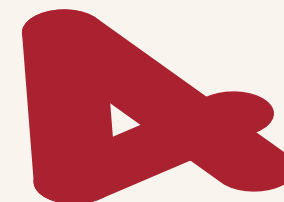
Psykososialt senter for flyktninger (PSSF)
(Universitetet i Oslo)

Alternativ til Vold (ATV)
(stiftelse)

Kompetansesenter for voldsofferarbeid (VOS)
(Høgskolen i Akershus)

Kontor for katastrofepsykiatri (KKP)
(inkl. stressmestringsteamet for internasjonale operasjoner)
(Universitetet i Oslo/
Forsvaret)

Institutt for klinisk sexologi og terapi – IKST
(privat klinikk)

ATV og IKST var frittstående behandlingstilbud som ikke ble vurdert organisert inn i et nytt senter, men temaene de arbeider med, og deler av deres virksomhet som finansieres av staten, ble vurdert inkludert.

Formålet med senteret skulle være å styrke forskning, utviklingsarbeid, utdanning og veiledning innen feltet vold og traumer, på nasjonalt nivå. Det var «et mål å bedre ressurs-

utnyttelsen og øke helhetlige tilnærminger til feltet som rommer ulike perspektiver, og til slutt gagnar brukerne. Videre vil etableringen av et nasjonalt senter bidra til at nye grupper innen vold- og traumefeltet innarbeides i det nasjonale kompetansesenteret uten at det må etableres stadig nye kompetansesentre eller prosjekter» (fra utredningen av 14. mars 2003).

Mandat

- Senteret er et nasjonalt kompetansesenter med ansvar for å fremme og utvikle kunnskap på feltet vold og traumatisk stress. Senterets kunnskap og kompetanse skal komme de involverte i vold og traumatiske hendelser til gode. (Eksempel på involverte er sivilt og militært innsatspersonell, utsatte for væpnede konflikter, utsatte for tvungen migrasjon, torturerte, volds- og overgrepssatte, utsatte for alvorlige ulykker og katastrofer, pårørende, etterlatte, voldsutøver/overgriper, barn som er vitne til vold, barn som er utsatt for alvorlig omsorgssvikt, herunder fysiske og seksuelle overgrep.)
- Senteret skal legge vekt på etnisitet, kjønns- og aldersdimensjonens betydning innen feltet.
- Senteret skal ha ansvar for å initiere, veilede, koordinere og utføre forskning, utviklingsarbeid, undervisning/ kompetansebygging, formidling og veiledning/ rådgivning innen feltet.
- Senterets virksomhet skal ha et vitenskapelig grunnlag med vekt på klinisk arbeid og erfaringer.
- Senteret skal ikke være driftsenhet for klinisk virksomhet.
- Senteret skal ha stor nok fleksibilitet til å ta opp ny problematikk (nye målgrupper, nye temaer etc) innenfor mandatets område.
- Senteret skal være internasjonalt orientert og sørge for at kompetansen kommer til nytte nasjonalt.

(Fra utredningen av 14. mars 2003)

Et kunnskapssenter blir til

— Etableringen av NKVTS ble gjennomført som en fusjon av de eksisterende sentrene. Det var en forutsetning at det også skulle være et samarbeid med ATV og IKST for å få inn utøverperspektivet i senterets arbeid.

Ved oppstart hadde senteret 32 ansatte, som utgjorde cirka 30 årsverk. Det var skjev fordeling av ansatte mellom de ulike temaområdene, med relativt sett mindre kompetanse når det gjaldt barn og unge. Flere av enhetene hadde ubesatte stillinger ved oppstart, noe som gjorde rekruttering mulig.

Høsten 2003 var det første styret på plass. Fakultetsdirektør Bjørn Hol fra Det medisinske fakultet ved UiO var styreleder. Departementer og direktorater stilte også ressurser til disposisjon, og senteret inngikk avtale om leie av lokaler ved Ullevål sykehus.

Forankret ved UiO

Det ble vurdert flere alternativer for forankring av NKVTS: ved Universitetet i Oslo (to modeller), NOVA eller Folkehelseinstituttet, eller det

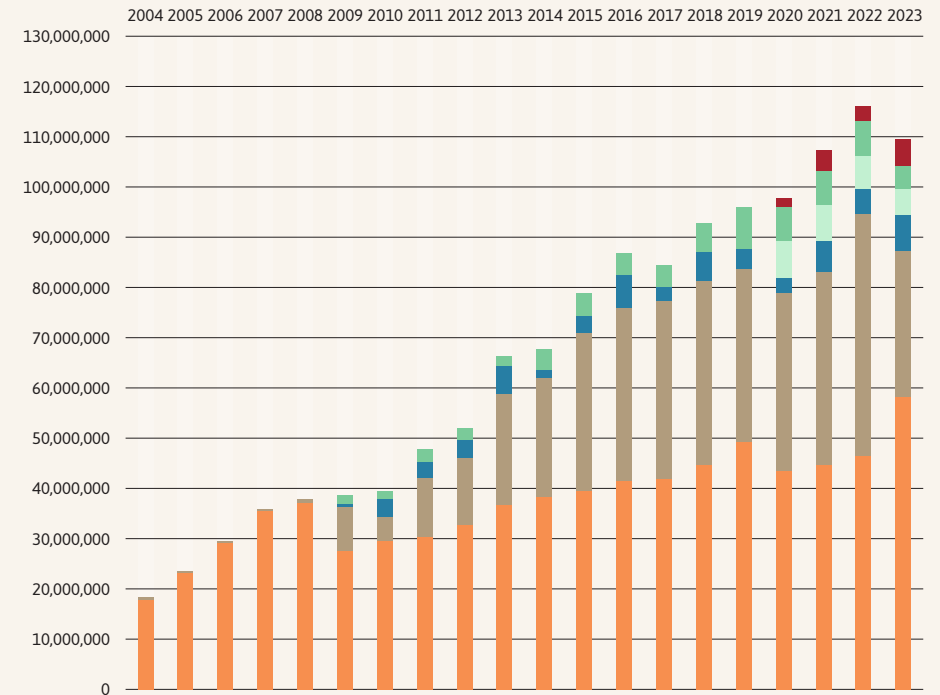
kunne være et selvstendig senter. Det endte med at NKVTS ble etablert som et selvstendig rettssubjekt – et aksjeselskap heleid av Unirand AS, som er 100 prosent eid av Universitetet i Oslo. Bestillerne eller oppdragsgiverne for aktivitetene er primært departementer og direktorater, som Helsedepartementet, Barne- og familiedepartementet, Justisdepartementet med tilhørende direktorat. Departementene gir både grunntilskudd og prosjekttilskudd til senteret gjennom årlige tilskuddsbrev. Helsedepartementet koordinerer arbeidet med tilskuddsbrevet på vegne av de departementene som bidrar med finansiering.

De første årene var også Forsvarsdepartementet med og finansierte NKVTS. I tillegg stilte de til disposisjon en forskerstilling som fortsatt var ansatt i Forsvaret. Fra 2015 vedtok Forsvarsdepartementet å avslutte tildelingen av grunntilskudd til NKVTS.

I tillegg til tilskudd fra departementene får senteret inntekter fra andre som finansierer forskning, som Forskningsrådet, EU, Dam og andre stiftelser.

Foto: iStockphoto

Grafen viser utviklingen av finansieringsstrukturen for NKVTS fra oppstarten til i dag. Grunntilskudd fra departementene utgjør om lag halvparten (53%) av senterets totale inntekter i 2023. NKVTS mottar i tillegg øremerkede tilskudd over statsbudsjettet (27%) og brorparten (70%) av disse øremerkede midlene går til implementeringsaktiviteter. Finansiering fra NFR utgjør 5% og andre tilskuddsgivere 6%. Rammeavtalen om rådgiving til Helsedepartementet utgjør 4% og øvrig oppdragsvirksomhet 5%.

- Øvrig oppdragsvirksomhet
- Rammeavtalen Helsedepartementet
- NFR
- Tilskudd til annen bidragsfinansiert aktivitet; andre
- Tilskudd til annen bidragsfinansiert aktivitet; statlige etater
- Grunnbevilgning

Et kunnskapssenter blir til

2004—

NKVTS ble stiftet 17. november 2003 og startet ordinær drift 1. januar 2004. Ved oppstart var den faglige virksomheten organisert i fire temagrupper, mens faglig og administrativ støtte ble organisert i to stabsenheter.

Da senteret ble etablert, var det kun én person med professorkompetanse og få med doktorgrad.

Senteret skulle bidra til

- Økt fokus på vold og traumer
- Mer forskning og forskningsbasert kunnskap
- Mer formidling til praksisfeltet
- Være tett på klinisk virksomhet
- Tverrfaglighet – stor bredde i tilnærming
- Mer undervisning
- Robust faglig miljø
- Utgjøre en forskjell

I august 2004 ble senteret offisielt åpnet av helseminister Ansgar Gabrielsen med stor deltakelse fra blant annet departementer, direktorater, OUS, UiO, samarbeidspartnere og brukerrepresentanter. Det ble gitt uttrykk for store forventninger til senteret fra myndigheter, praksisfeltet og brukere.

Følgende temagrupper ble etablert:

Stressmestring og kollektive belastningssituasjoner

– (dekket av KKP)
under ledelse av professor
dr. med. Lars Weisæth.

Vold, familievold og seksuelle overgrep

– (dekket av NRSB, VOS,
ATV og IKST) under ledelse
av forsker II, sosiolog
Ole Kristian Hjemdal.

Tvungen migrasjon

– (dekket av PSSF)
under ledelse av forsker II,
psykolog Nora Sveaass

Barn og ungdom

– (dekket primært av NRSB,
men også av PSSF, ATV, IKST og VOS)
under ledelse av forsker II,
dr. med. Grete Dyb.

Et kunnskapssenter blir til

Sentrale fagpersoner

Det var viktig for utviklingen å få med gode fagpersoner fra starten. De som var ledere ved oppstart og bidro til å legge føringer for utviklingen av senteret var barnepsykiater dr. med Grete Dyb, som hadde ansvaret for å bygge opp barn – og unge området på tvers av temaområdene, sosiolog/forsker II Kristian Hjemdal med ansvar for vold og overgrepfeltet, psykolog dr. psychol Nora Sveaass med ansvaret for området traumatiserte flyktninger og psykiater/ og professor dr. med Lars Weisæth med ansvaret for katastrofepsykiatri og stressmestring.

Utviklingen av NKVTS hadde ikke vært mulig uten god kompetanse, faglige nettverk og stort engasjement for temaområdene. Mange fagpersoner har vært viktige som forskere og prosjektledere gjennom de 20 årene kunnskapssenteret har eksistert. Det er for omfattende å nevne alle, men ut fra betydningen de har hatt for etablering av fagfeltet vold og traumer må følgende trekkes frem: Lege/psykiater Trond Heir, psykolog Tine Jensen, spesialpedagog Åse Langballe, antropolog Lutine de Wal Pastoor, psykolog Siri Thoresen, kriminolog Kristin Skjørten, lege Sverre Varvin og sosiolog Carolina Øverlien.

Eierskifte

I 2019 utviklet UiO randsoneaktiviteter som NKVTS. NORCE – Norwegian Research Centre overtok da eierskapet til NKVTS og de andre datterselskapene i Unirand, Nasjonalt utviklingscenter barn og unge (NUBU, tidligere Atferdssenteret) og Nordisk institutt for odontologiske materialer (NIOM).

Eierskiftet skapte stort engasjement på NKVTS. For senteret var det viktig å beholde

Inger Elise Birkeland ledet organisasjonen fra oppstartsfasen og frem til Cecilie Daae overtok som direktør i august 2023.
Foto: Kristoffer Sandven

temaområdene samlet, og å beholde selvstendighet og avstand til de departementene som gir tilskudd, og andre oppdragsgivere og finansierer. NKVTS hadde god erfaring med aksjeselskapsmodellen, som også gir klare roller, fleksibilitet og korte beslutningsveier. Med NORCE som ny eier kunne dette videreføres.

Styrer som har forstått virksomheten

NKVTS har et styre som består av syv medlemmer. Tre medlemmer oppnevnes av eier, to forslås av departementene, og to er ansattrepresentanter. Det har vært lagt vekt på at styret skal ha god kompetanse når det gjelder forskning, de sektorene som bruker kunnskapen fra NKVTS, og berørte av vold og traumer. Styrene har vært tett på virksomheten, men også hatt den nødvendige avstanden til å sette og korrigere kursen om nødvendig.

NKVTS har hatt fire styreledere:

Bærekraftig visjon

NKVTS har hatt fire strategiperioder med planer som har vært førende for virksomheten. Den andre strategiplanen gjaldt for perioden 2009–2015, og i forbindelse med den ble visjonen «Et bedre liv for berørte av vold og traumer» etablert. Målet er at all aktivitet ved senteret kommer berørte til gode. Dette skjer gjennom forskning, kunnskapsutvikling, rådgivning og formidling, men også via innspill til høringer, deltakelse i ulike debattfora, bidrag til utvikling av samarbeid og medlemskap i faglige nettverk nasjonalt og internasjonalt.

Samspillet med tjenestene som jobber direkte med de som er rammet av vold og traumer, i kommuner, regionalt og nasjonalt, er viktig. Sentralt står videreutvikling av systematisk brukermedvirkning sammen med berørte av vold og traumer. Det er de som skal merke at vår visjon gir retning og mening.

Verdier

NKVTS har tre tydelige verdier som legger grunnlaget for all aktivitet ved senteret. Verdiene er:

pålitelig

Arbeidet ved NKVTS skal være solid, etterrettelig og uavhengig. Kvalitet er grunnleggende for å skape god kunnskap, bli hørt, trodd og respektert. Arbeidet vårt skal preges av profesjonalitet og integritet slik at samarbeidspartnere og brukere stoler på oss.

samfunnsrelevant

Samfunnsansvaret vårt er å bidra til et bedre liv for berørte av vold og traumer. Dette gjør vi gjennom å utvikle forskningsbasert kunnskap som formidles og implementeres. Engasjementet vårt skal komme samfunnet generelt, og målgruppene våre spesielt, til gode.

raus

Vi skal vise respekt, toleranse og åpenhet for faglige, menneskelige og kulturelle forskjeller, og ha romslighet til å feile. Vi skal gjenspeile og anerkjenne mangfoldet i samfunnet. Vi er en organisasjon som skal være preget av et inkluderende miljø som har omtanke for andre og hverandre.

— Organiseringen departementene valgte for vold- og traumefeltet innebar en sentralisert kunnskapsproduksjon gjennom etableringen av NKVTS. Ved i tillegg å etablere RVTS-ene la departementene også grunnlaget for en lokal implementering av kunnskap. Denne måten å organisere feltet på er unik i internasjonal sammenheng og har bidratt til å gjøre fagfeltet sterkt i Norge. For NKVTS ble det en prioritert oppgave i startfasen å etablere en god strategi for å nå målet om å utvikle den fremtidige forskningen ved NKVTS på et internasjonalt nivå.

Kursen settes

Med store forventninger og et ambisiøst mandat var det viktig å sette riktig kurs. Senterets første strategiske plan ga en tydelig retning: Senteret skulle prioritere forskning. Det å drive egen forskning på internasjonalt nivå var en viktig forutsetning for å ha legitimitet som nasjonalt kunnskapssenter. Samtidig var det viktig å samhandle nasjonalt og lokalt for å være relevant.

Den andre tydelige retningen var at senteret skulle prioritere rådgivning til

departementer og direktorater, regionale ressursmiljøer og doktor- og mastergrads-studenter. De regionale ressursentrene (RVTS-ene) ble etablert i perioden 2005–2008 med forventninger om samarbeid mellom det nasjonale senteret og de regionale.

Det ble i den første strategiperioden lagt stor vekt på å bygge kompetanse. Som ny-etablert senter var NKVTS fra starten et attraktivt sted for forskere med nylig avlagte/ i sluttfasen av doktorgradsarbeid innenfor vold- og traumefeltet. Senteret rekrutterte ansatte med doktorgrad innenfor flere fag og temaområder (medisin, psykologi, spesialpedagogikk, sosiologi og kriminologi).

Regional organisering og samarbeid

En viktig forutsetning for å lykkes med modellen med sentralisert kunnskapsproduksjon og lokal implementering, slik departementene ønsket, var å etablere og styrke den regionale kompetansen på vold- og traumefeltet. Det var også et tydelig mål at kunnskapsproduksjonen ved NKVTS skulle komme praksisfeltet til gode i form av bedre tjenester. Dette skulle gi gode muligheter for formidling av den forskningsbaserte kunnskapen til praksisfeltet over hele landet, og også for at de regionale sentrene skulle komme med innspill om kunnskapsbehov i tjenestene.

Temaområdet til RVTSene inkluderte også selvmordsforebygging med Nasjonalt senter for selvmordsforebygging og forskning som nasjonal forskningsorganisasjon.

Samarbeid med universiteter og høyskoler

Det ble lagt stor vekt på at ansatte kom i gang med doktorgradsløp og etablerte prosjekter som inkluderte stipendiatstillinger. Etter fem års drift hadde senteret åtte stipendiater ansatt.

Senteret hadde fra oppstarten et samarbeid med Det medisinske fakultet ved UiO om å bygge opp traumefeltet som fagområde under psykisk helse. Samarbeidet bestod blant annet i at to professor II-stillinger var knyttet til stillinger ved NKVTS, én innenfor voksenpsykiatri og én på feltet barn og unge. Den ene stillingen var finansiert av senteret. NKVTS har senere hatt tilsvarende ordninger i samarbeid med Psykologisk institutt ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet og Institutt for offentlig rett ved Det juridiske fakultet på UiO. NKVTS har også hatt samarbeid med andre universiteter og høyskoler, blant annet om professor II-stillinger.

Hva skulle det forskes på?

Det har fra oppstarten vært lagt vekt på at senteret skal forske på vold, traumatisk stress og sammenhengen mellom dem. Senterets mandat legger opp til at alle potensielt traumatiserende hendelser ligger innenfor det som skal forskes på, men vold i nære relasjoner og overgrep skal inngå spesielt. For voldsfeltet innebærer dette at forskningen skal omfatte de traumatiske konsekvensene av volden, men også studere risikofaktorer, årsaker og tiltak.

Som nasjonalt kunnskapssenter med et omfattende mandat dekker NKVTS mange behov for forskningsbasert kunnskap innenfor vold og traumer, også i samarbeid med andre. Det betyr at NKVTS driver epidemiologisk forskning på befolkningsnivå, med omfangstudier som kartlegger risikofaktorer og konsekvenser av vold, overgrep og andre traumer. Eksempler på dette er flyktninger, utsatte for vold, overgrep eller terror, og innsattpersonell i Forsvaret. I de senere årene har også ulike minoritetsgrupper og deres erfaring med vold og traumer vært inkludert. Det forskes også på intervensjoner og tiltak som

Foto: iStockphoto

skal forebygge konsekvenser av utsatthet og redusere konsekvensene for dem som har fått redusert helse eller funksjonsnivå. Som følge av den omfattende implementeringsaktiviteten senteret bedriver, er også implementeringsforskning blitt en viktig del av senterets virke. Dermed er forskning på ledelse og organisasjonsendring blitt en del av aktiviteten.

Det første forskningsprogrammet

I de første årene til NKVTS var det flere forhold – planlagte og ikke planlagte – som bidro til å sette retningen. Tsunamikatastrofen i Sørøst-Asia i romjulen 2004 satte NKVTS på prøve som nyetablert senter. I den første fasen var rådgivning til Helsedirektoratet og Helsedepartementet hovedaktiviteten, sammen med blant annet Senter for krise-psykologi i Bergen.

Dette arbeidet la et godt grunnlag for en modell for senere rådgivningsoppdrag i forbindelse med kriser og katastrofer. Tsunamikatastrofen ga også NKVTS mulighet til å starte opp ny forskning innenfor temaområdet katastrofer og stressmestring. Det ble etablert et program for forskningen som inkluderte åtte delprosjekter. I tillegg til traumerelaterte problemstillinger for innsatspersonell, voksne, barn og familier inkluderte de også organisering av oppfølgingen, støttegruppens etablering og virksomhet samt hvordan berørte innvandregrupper hadde det i Norge under tsunamikatastrofen. Forskningen ble finansiert av Helsedirektoratet, Forskningsrådet og Stiftelsen Dam. Det ble gjennomført fire doktorgradsprojekter som en del av programmet.

Det har hele tiden vært en forutsetning at NKVTS også skal skaffe ekstern finansiering til forskningen, selv om grunnbevilgningen de første årene dekket senterets driftskostnader.

Foto: NTB

Slik finansiering har siden oppstarten kommet fra departementene som prosjektbevilgninger, men også fra Forskningsrådet, Dam, EU, helseforetakene og andre som finansierer forskning. Dette har gitt NKVTS mulighet til å vokse og å utvikle større prosjekter. I dag utgjør grunnbevilgningen en mindre andel av totalfinansieringen enn da senteret ble etablert.

Finansieringsmodell

Allerede i forbindelse med tsunamiprogrammet ble det utviklet en modell for å skape synergier mellom de ulike finansieringskildene. Helsedirektoratet ga tilskudd til oppstart og datainnsamling mens andre finansierer ga

tilskudd til analyser og publisering fra datamaterialet. Denne modellen la til rette for en tett kobling mellom rådgivning og forskning og har vært viktig gjennom hele levetiden til NKVTS. Den ga grunnlag for å komme raskt i gang med prosjekter etter kriser og katastrofer, og sikret at departementenes prioriteringer ble fulgt opp, og at tilskuddene ble brukt til det formålet de var bevilget til.

Gjennom større muligheter for langsiktighet og internasjonalt samarbeid sikres også økt kvalitet. Slik kan mindre tilskudd til for eksempel datainnsamling gi oppdragsgivere mer for pengene ved at det gir potensial for finansiering fra andre.

— Handlingsplanenes betydning

Regjeringens *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2004–2007)* og *Strategi mot fysiske og seksuelle overgrep mot barn (2005–2009)* ga viktige muligheter og inspirasjon til forskningen på NKVTS. Flere doktorgradsprosjekter ble gjennomført, blant annet om små barn utsatt for skade og mishandlede kvinners forventninger og erfaringer med rettsapparatet.

Et av oppdragene NKVTS fikk gjennom *Strategi mot fysiske og seksuelle overgrep mot barn og unge*, var å bidra til utvikling av systematisk kunnskap om barn og unge som er utsatt for overgrep, og kunnskap om effektive tiltak og behandlingsmetoder for barn og unge som har behov for hjelp etter å ha vært utsatt for vold og overgrep. Dette var utgangspunktet for at NKVTS satte i gang et utprøvningsprosjekt med traumefokusert kognitiv atferdsterapi (TF-CBT) i et utvalg av landets barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker (BUP-er). Prosjektet ble gjennomført i perioden 2008–2012 som et randomisert kontrollert forsøk. Prosjektet viste at metoden hadde bedre effekt enn den behandlingen som vanligvis gis, den passet inn i norske BUP-er, den var godt likt av barn, foreldre og terapeuter, og den var kostnadseffektiv. Dette ble forløperen til omfattende implementeringsaktivitet på NKVTS fra 2013 i landets BUP-er, og senere i distriktpsikiatriske sentre (DPS-er). TF-CBT-prosjektet resulterte i fire doktorgrader og mange publikasjoner.

For NKVTS er det et mål at kunnskapen skal nå ut til brukerne. Forskning på behandling og senere implementering har ført vår kunnskap ut til myndighetene, forvaltningen og tjenestene – og til berørte av vold og traumer, som er sikret et bedre tilbud. Implementeringsaktiviteten følges opp gjennom forskning og sikrer dermed også muligheter for innovasjon

og utvikling i behandlingstilbudet. Samtidig muliggjør dette at universiteter og høyskoler kan anvende vår forskning i utdanningene.

Handlingsplanene skapte nye muligheter

I forbindelse med *Handlingsplan mot kjønnslemlestelse (2008–2011)* ble NKVTS tildelt flere oppgaver. Senteret skulle blant annet ha en kompetansefunksjon på området. Dette var et nytt tema og noe som ga grunnlag for vekst. Forskningsrådet og Stiftelsen Dam har senere bidratt til finansiering av prosjekter om kjønnslemlestelse. Senteret har hatt ansvar for omfattende formidling om kjønnslemlestelse, blant annet gjennom en egen digital veileder, og det er avlagt to doktorgrader på temaet.

Den første *handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme* ble lansert i juni 2014. Som et ledd i denne fikk senteret i oppgave å bidra til utvikling av helsesektorens kompetanse på voldelig ekstremisme, sammen med blant annet RVTS-ene. NKVTS har gjennomført flere forskningsprosjekter om radikaliserings og bidratt til kompetanseheving i tjenestene og politiet.

Internasjonalt samarbeid og rådgivning

For å kunne drive god forskning på vold og traumer i Norge er det avgjørende å være en del av det internasjonale traumeforskningsmiljøet. NKVTS har fra oppstarten vært opptatt av å være tett knyttet til dette miljøet, og forskere ved senteret har vært en del av viktige fagmiljøer internasjonalt. Dette har hatt særlig stor betydning i forbindelse med rådgivning og forskning knyttet til katastrofer og kriser, og har bidratt til at våre råd er i tråd med den faglige fronten.

Verdensledende eksperter i USA og Storbritannia har gitt konkrete råd om psykososial oppfølging når krisen har rammet, for eksempel tsunamikatastrofen i Sørøst-Asia, 22. juli-terroren i Norge og leirraset i Gjerdrum. Nå gir NKVTS råd internasjonalt til berørte av kriser og katastrofer. Også forskningen har hatt stor nytte av å ha internasjonale forskere i rådgivende grupper, og forskere fra NKVTS sitter i dag i en rekke *advisory boards* internasjonalt. Det er bygd flere nyttige nettverk internasjonalt der NKVTS-forskere har sentrale roller. NKVTS har hele tiden vært en del av dette miljøet gjennom deltakelse på internasjonale konferanser og i styrene for faglige organisasjoner, som International Society for Traumatic Stress Studies (ISTSS), European Society of Traumatic Stress Studies (ESTSS), Nordic Association for Preventing Child Abuse and Neglect (NASPCAN) og International

Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect (ISPCAN).

NKVTS fungerte som norsk sekretariat for Daphne, et EU-program for bekjempelse av vold mot barn, ungdom og kvinner, i perioden 2007–2013. Senteret har også vært koordinator og sekretariat for det nordiske nettverket om forskning på enslige mindreårige flyktninger, finansiert av NordForsk, i perioden 2011–2015. EU-prosjektet RefugeesWellSchool med seks involverte land utgjør et betydelig nettverk for internasjonalt samarbeid på flyktningfeltet. Siden 2011 har NKVTS jobbet med flere prosjekter på området *domestic and gender-based violence* under EØS-finansiering. Senteret har også hatt en viktig rolle som partner i Helsedirektoratets samarbeid med Slovakia for å etablere et kompetansesenter på voldsfeltet (CMC), og deltatt i samarbeidet innenfor helsesektoren med Estland.

Daværende helse- og omsorgsminister Anne-Grete Strøm Erichsen og justisminister Knut Storberget under framleggelsen av *Vendepunkt*, handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008–2011. Foto: NTB

— Kompetansen øker

Med høy prioritering av forskningen fra oppstart, og dermed målrettet rekruttering av ansatte med relevant bakgrunn og erfaring, økte kompetansen relativt raskt. Dette ble delvis drevet frem av forskningsprogrammene knyttet til tsunamien, 22. juli-terroren og traumefokuserte behandlingsmetoder. Disse forskningsprogrammene var gode bidrag til utdanning av egne doktorgradskandidater og til videre kompetanseøkning for ansatte som allerede hadde disputert. Andelen ansatte med profesorkompetanse har økt de senere årene, og en ny generasjon forskere med doktorgrad har kommet til.

Foto: iStockphoto

Gertrud Sofie Hafstad var i 2011 den første som disputerte til doktorgrad på forskningsfunn fra NKVTS (tsunamiforskningen). Opponenten var professor Philip Hwang (Göteborgs universitet) til venstre og professor Tom Lundin (Uppsala universitet), til høyre. Foto: Endre Hafstad.

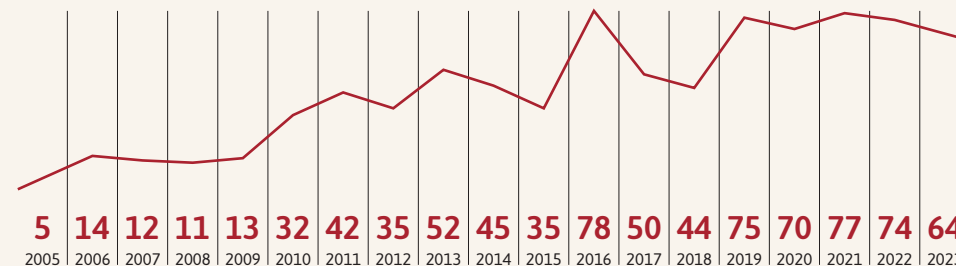
De første doktorandene

De første doktorgradene ble avlagt av forskere som var i slutfasen av doktorgradsløpet da de ble ansatt ved NKVTS. Den første disputasen basert på materiale fra NKVTS ble gjennomført i 2011 og var fra tsunamiforskningen. Etter dette har forskere ved senteret produsert doktorgrader innenfor alle temaområder. Senteret har til enhver tid 10–12 stipendiater. Til sammen er det avlagt 32 doktorgrader ved NKVTS.

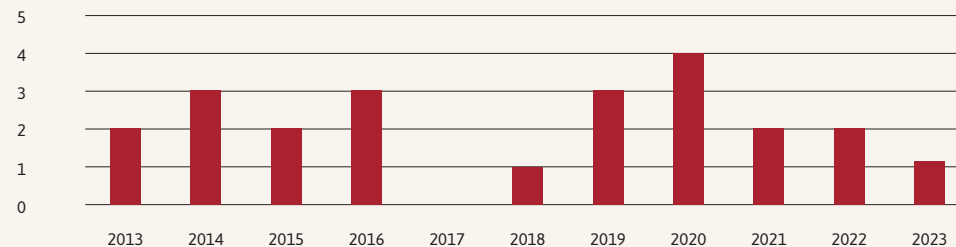
Publisering og resultatmålinger

Den faglige produksjonen ved NKVTS vokste kraftig i forbindelse med blant annet gjennomføring av tsunamiprogrammet og de andre prosjektene som ble startet opp i de første årene. Målet var å utvikle og markere senteret nasjonalt og internasjonalt gjennom forskningsbidrag på høyt faglig nivå.

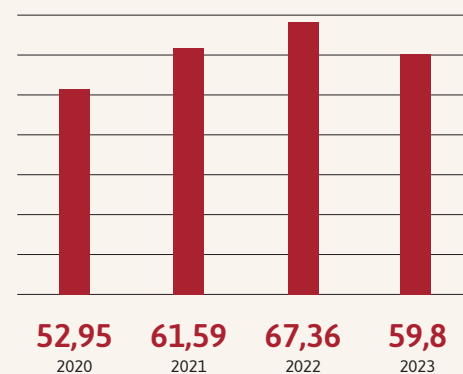
Vitenskapelige publikasjoner

Antall disputerte kandidater per år

Publikasjonspoeng siste fire år

Det er mange sentre som mottar tilskudd til forskningsaktivitet innenfor helsesektoren. Helse- og omsorgsdepartementet har over tid målt forskningsresultatene i helseforetakene. Fra 2021 innførte departementet en tilsvarende ordning også for forskningsinstitusjoner utenfor spesialisthelsetjenesten. NKVTS inngår der i en gruppe med andre sentre som driver forskning innenfor psykisk helse. Resultatene måles i *forskningspoeng*, som er basert på avlagte doktorgrader, publikasjonspoeng og uttelling i millioner kroner fra Forskningsrådet.

Foto: iStockphoto

— NKVTS var en fusjon av virksomheter som kom fra ulike organisasjoner og følgelig hadde ulike administrative ressurser og løsninger. NKVTS vokste mye relativt raskt og ble en stor mottaker av tilskudd fra flere departementer og direktorater. Dette krevde at senteret bygde gode administrative løsninger tilpasset utvikling av kjernevirksomheten – forskning, rådgivning og formidling.

I tillegg etablerte senteret en god struktur for samhandling med de lokale fagforeningene.

Selv om senteret har hatt god vekst, har det til tider vært utfordrende å være «for stort til å være lite og for lite til å være stort». Dette har særlig vært merkbart innenfor støttetjenestene.

Undervisning og formidling

En viktig del av mandatet til NKVTS er undervisning, veiledning og formidling. Den kunnskapen som produseres og samles, skal komme brukere, praksisfeltet i vid

forstand og myndighetene til gode. NKVTS skal følge forskningen lenger enn til vitenskapelig formidling; senteret skal også bidra til implementering av kunnskapen.

NKVTS kom raskt «på kartet» både nasjonalt og internasjonalt etter det arbeidet som ble gjort i forbindelse med tsunamikatastrofen i 2004. Flere av forskerne fikk et navn og et ansikt i mediene. Det samme har gjort seg gjeldene ved senere kriser og katastrofer da forskningen har vært etterspurt i media. De store omfangsundersøkelsene om vold i befolkningen har også bidratt til god synlighet for senteret.

Masterutdanningen

I senterets andre strategiperiode ble betydningen av kommunikasjon løftet. Det ble etablert og videreutviklet kanaler for formidling av forskningen, der praksisfeltet ble prioritert. Ett grep var å få temaet vold og traumatisk stress inn i relevante utdanninger.

Høsten 2009 startet NKVTS sammen med Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF) og Nasjonalt senter for selvmordsforskning og -forebygging (NSSF) et treårig, erfaringsbasert masterprogram: master i psykososialt arbeid – selvmord, rus, vold og traumer. Det hørte til under Det medisinske fakultet ved UiO og hadde ca. 60 plasser. Masterprogrammet var enestående i sitt slag i Norden, og spesialiseringen innen vold og traumer hadde flest søkere. Programmet fikk svært gode skussmål fra studentene og i tilsynsrapporter. Fire kull gjennomførte utdanningen før den ble lagt ned i 2017, på grunn av utfordringer knyttet til finansiering ved ett av de samarbeidende sentrene.

Mange av forskerne ved NKVTS har også hatt omfattende undervisningsoppgaver ved ulike universiteter og høyskoler. Undervisningen omfatter psykiatri og psyko-traumatologi rettet mot voksne, barn og unge, psykologi, kriminologi, sosiologi, odontologi, epidemiologi og metode.

Behov for synlighet

Etter som kunnskapsbasen ved NKVTS vokste, vokste også behovet for formidling og synlighet. Det ble lagt vekt på å komme ut i flere kanaler.

Nettsiden nkvts.no er senterets viktigste formidlingskanal. Nettsiden er en sentral, nasjonal inngangsport til informasjon og kunnskap om vold og traumer for alle senterets målgrupper. Alle rapporter kan lastes ned gratis fra nettsiden, og man kan lese om alle prosjekter i regi av NKVTS. Senteret publiserer også populærvitenskapelige sammendrag på norsk av mange engelskspråklige fagfelle-vurderte publikasjoner.

Gjennom årene har NKVTS utviklet en god kanalmix med skriftlige, muntlige, digitale og

fysiske medier, som frokostseminarer, konferanser, forskningsrapporter, sosiale medier og nyhetsbrev. Medlemskap i foreningen for drift av forskning.no har vært en egen satsing.

Senteret har også blitt stadig mer synlig i mediene. Gjennom den rollen NKVTS har hatt i ulike kriser og katastrofer, har håndtering av medier vært viktig for å nå ut til befolkningen med forskningsbasert kunnskap. Kommunikasjonsstaben er gjennom årene blitt mer profesjonalisert, og i 2015 ble den første eksterne kommunikasjonssjefen ansatt.

Grunnmuren

Det har vært viktig for NKVTS å bygge og utvikle gode administrative tjenester som understøtter kjernevirksomheten. Kravene til dokumentasjon er omfattende, og det er lovpålagte reguleringer som skal oppfylles. Dette krever god kompetanse som enten må etableres i organisasjonen eller kjøpes fra eksterne. NKVTS har gjort begge deler. Det har vært et mål å ha en effektiv og så liten administrasjon som mulig, tilpasset virksomheten og de kravene som stilles fra omgivelsene.

I takt med utviklingen av kjernevirksomheten og størrelsen på senteret har NKVTS de senere årene profesjonalisert støttefunksjonene knyttet til økonomi, HR, kommunikasjon, forskningsstøtte og administrasjon gjennom rekruttering av kompetanse, digitalisering av arbeidsprosesser og ny organisering av funksjonene.

Styring og kontroll på økonomien har vært viktig, blant annet for å vise at tilskuddsmidlene omsettes til aktiviteter og fullt ut benyttes til de formålene de er øremerket. Senteret har hatt stor vekst i inntektene, fra om lag 20 millioner kroner ved oppstart til

110 millioner kroner i 2023. Inntektene kommer dels som grunntilskudd og prosjekttilskudd fra departementer og direktorater, dels som tilskudd fra andre nasjonale og internasjonale forskningsfinansierer. I tillegg har NKVTS de siste årene vært i oppdragsmarkedet der utlysningene treffer vår kjernevirksomhet. Et eksempel på dette er at NKVTS i 2019 inngikk en rammeavtale med Helsedirektoratet om beredskap og rådgivning innenfor alle temaområdene våre. Kontrakten har siden vært utgangspunkt for all rådgivning i kriser og katastrofer. Mye av rådgivningen har vært knyttet til psykososial oppfølging i forbindelse med covid-19, jordraset i Gjerdrum i 2021 og terrorangrepet mot Oslo Pride i 2022. Utenom katastrofer og kriser er det levert rådgivning innen de fleste av senterets temaområder. Rammeavtalen ble reforhandlet høsten 2023 med virkning fra 2024.

Kompleksiteten i budsjettering og regnskapsføring er relativt stor og krever god kompetanse på økonomi og regnskap, så vel som lov- og regelverk innenfor både statlig og privatrettslig virke.

HR-funksjonen har utviklet seg i takt med veksten i antall ansatte, men også som følge av økt oppmerksomhet om HMS, rekruttering og arbeidsgiverrollen generelt. I dag bidrar HR-funksjonen til den strategiske utviklingen av NKVTS gjennom systematiske kartlegginger av arbeidsmiljøet og kvalitetssikrede rekrutteringsprosesser.

Forskningsetikk

Økt vekt på forskningsetikk og personvern utover 2000-tallet har ført til mer regulering av disse aspektene ved forskningen. Forskning innen vold- og traumefeltet dreier seg i stor grad om bruk av personsensitive data, temaene er sensitive, og forskningen er under-

lagt streng regulering. Det er et behov for god infrastruktur og organisering for å ivareta disse kravene, noe som krever at virksomheten har en viss størrelse.

NKVTS er opptatt av å ivareta arbeidet med forskningsetikk på en god måte. Sammen med NUBU og RBUP Sør og Øst etablerte NKVTS i 2022 et redelighetsutvalg, som behandler saker som gjelder mistanke om brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Senteret etablerer nå også et forskningsetisk utvalg, for å gi forskere mulighet til å få konkret veiledning om, og støtte til, forskningsetiske vurderinger av prosjekter som planlegges eller er i gang. NKVTS har i tillegg SIKT som personvernombud.

Det er et mål for NKVTS å øke den eksterne finansieringen, spesielt fra Norges forskningsråd. Derfor har senteret de siste årene arbeidet systematisk for å utvikle en arbeidsmetodikk og øke kompetansen i organisasjonen når det gjelder søknadsskriving. Dette har allerede gitt gode resultater.

IT-tjenester har blitt en sentral del av forskningsaktiviteten de siste årene. Senteret har kjøpt IT-tjenester fra Universitetet i Oslo frem til 2023. Da overtok NORCE som leverandør av disse tjenestene.

Nettressursene kommer tettere på

Departementene har som mål at tjenestene skal bli mer kunnskapsbaserte på vold- og traumeområdet. Som et ledd i dette har NKVTS fått i oppdrag å utvikle digitale tjenester. NKVTS sin kunnskapsformidling via digitale kanaler skal være forskningsbasert og kvalitetssikret.

dinutvei.no

www.dinutvei.no

Som en del av Regjeringens innsats for å forebygge vold i nære relasjoner lanserte NKVTS

Helse- og omsorgsdepartementet
stortingsproposisjon 1 S 2021-2022

«Helsedirektoratet har gjennom rammeavtalen mottatt konkret og effektiv fagstøtte av høy kvalitet, både i beredskaps-sammenheng og ordinære oppgaver.»

(Prop 1 S 2021-2022 S 331 Helse- og omsorgsdepartementet)

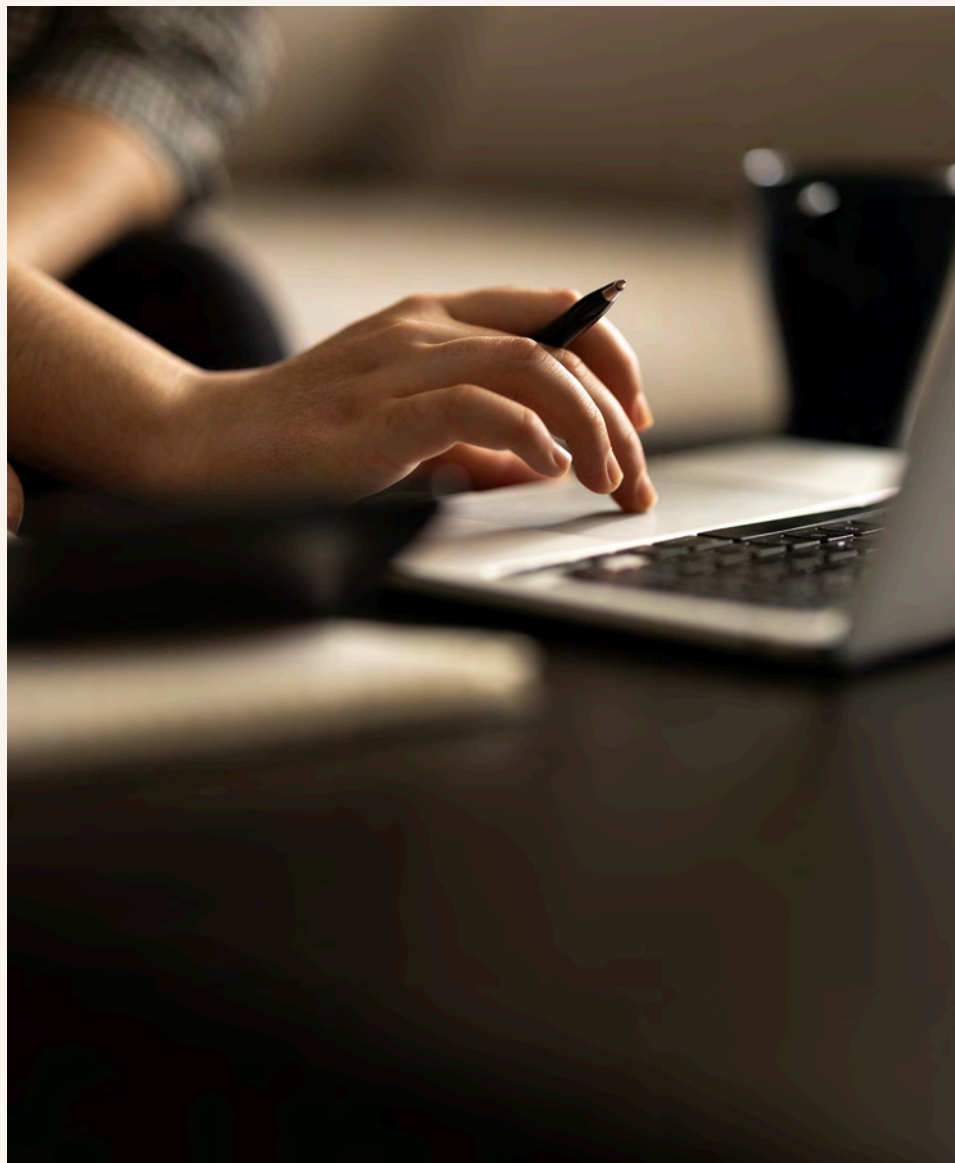

Foto: iStockphoto

i 2016 *Nasjonal veiviser ved vold og overgrep*. Dinutvei.no er en nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep. Målgruppene er utsatte, utøvere og hjelpere i ulike tjenester. Dinutvei.no har også det som trolig er landets mest komplette oversikt over ulike hjelpetilbud, både offentlige, frivillige og private. Målet er at nettstedet skal bidra til færre tilfeller av vold, og at utsatte og utøvere får relevant hjelp så raskt som mulig.

Veiviser om kjønnslemlestelse **www.kjonnslemlestelse.nkvts.no**

Veiviseren er laget for dem som møter jenter eller kvinner som er utsatt for eller i risikozonen for kjønnslemlestelse. Her får man oversikt over temaet, hva man kan gjøre for å forebygge at jenter bosatt i Norge blir utsatt for kjønnslemlestelse, og hvordan man kan bidra til å sikre god omsorg til jenter og kvinner som er blitt kjønnslemlestet. Veiviseren inneholder råd om rutiner, hvordan man kan føre samtaler, regelverk, ulike hjelpemidler og kontaktinstanser for rådgivning. Man finner også brosjyrer om kjønnslemlestelse på flere språk.

Veileder for utvikling av kommunale handlingsplaner mot vold og overgrep **www.komplan.nkvts.no**

Handlingsplaner mot vold i nære relasjoner er et viktig verktøy for å bekjempe slik vold. De skal bedre tilbudene til dem som utsettes for vold, dem som utsetter andre for vold, og andre berørte. I samarbeid med RVTS-ene har NKVTS utviklet en veileder som tar leseren gjennom prosessen med å utvikle handlingsplaner, trinn for trinn. Det er også utviklet en egen mal for hvordan en handlingsplan kan utformes.

Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner **www.voldsveileder.nkvts.no**

Helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner dekker et stort område. Veilederen omhandler vold mot barn og voksne, og dekker både utsatte og utøvere. Den er delt inn i fire kapitler: (1) Vold og overgrep mot barn, (2) Personer som utøver vold og overgrep, (3) Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og (4) Vold og overgrep mot voksne og eldre.

Informasjonsside om avvergingsplikten **www.plikt.no**

Nettsiden plikt.no bidrar til å øke bevisstheten om avvergingsplikten ved volds- og seksuallovbrudd. En undersøkelse fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i 2018 viste at 74 prosent av befolkningen ikke hadde hørt om avvergingsplikten, og kun 1 av 10 ansatte i helsevesenet, skole, barnehage, SFO eller fritidsklubb kjente til avvergingsplikten og visste hva den innebærer.

Plikt.no er utarbeidet på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet og ble lansert i 2019 som del av en tiltakspakke i handlingsplanen mot vold i nære relasjoner (2014–2017), *Et liv uten vold*.

— Terrorangrepene 22. juli 2011 vil stå som en milepæl i utviklingen av NKVTS som nasjonalt kunnskapssenter. Fra første dag etter terrorangrene 22. juli ble NKVTS mobilisert som rådgiver for Helsedirektoratet når det gjaldt psykososial oppfølging av de berørte – både nasjonalt og lokalt i kommunene. I denne situasjonen ble også senterets internasjonale nettverk mobilisert og fungerte som rådgivere for forskerne. Oppfølgingsmodellen var i tråd med beste praksis og forskning internasjonalt, og bygde på prinsippene innenfor psykologisk førstehjelp og Skills for Psychological Recovery, og kunnskap om hva som er god behandling etter traumatiserende opplevelser.

Terrorens betydning for rammede

I samråd med Helsedirektoratet ble det også iverksatt et omfattende forskningsprogram etter terrorangrepene. Dette inkluderte overlevende fra Regjeringskvartalet, overlevende etter terroren på Utøya og deres foreldre, samt befolkningen som helhet.

Målet med programmet var å få mer kunnskap om terrorens betydning for rammede, for befolkningen, for tjenestene og for samfunnet som helhet. I tillegg ønsket man å se på hva samfunnets respons betyr for tillit, trygghet, helse, fungering og deltakelse, som grunnlag for motstandskraft og samfunnsikkerhet.

Både Utøya-studien og studien i Regjeringskvartalet er finansiert av Helsedepartementet, Helsedirektoratet, Forskningsrådet og Stiftelsen Dam. Foto: NTB

Utøya

Utøya-studien er en longitudinell intervjustudie som følger de som overlevde terrorangrepet og deres foreldre gjennom fire omfattende datainnsamlinger over en tiårsperiode fra 2011. Studien har fokus på konsekvensene av terrorangrepet for de berørte sin helse, funksjon, deltagelse i skole og arbeid, opplevelse av tillitt og trygghet, samt betydningen av samfunnsresponsen, inkludert rettsprosessen, medias rolle, hatkriminalitet, og erfaringer med helse-tjenester.

I studien fikk de berørte mulighet til å delta på et senere tidspunkt, selv om de ikke ønsket eller var klare til å delta i tidlig fase. På denne måten ble 79 prosent av alle som var på Utøya under terroren rekruttert til å dele av sine erfaringer på ett eller flere tidspunkter. Å sikre meningsfulle forskningsspørsmål, samt at deltagere fikk nødvendig oppfølging innenfor de ordinære tjenestene, har vært helt sentralt i designet og gjennomføring. Utviklingen av studien, inkludert rekrutteringen og formidlingen, ble gjort i tett dialog med Støttegruppen 22.juli, AUF og RVTsene.

Gjennom studien har det blitt publisert over 60 fagfelleverderte vitenskapelige artikler internasjonalt og nasjonalt, én bok, flere kapitler i antologier, seks rapporter og fire doktorgrader. På denne måten har studien blitt en kilde til kunnskap som i dag inngår i veiledere og anbefalinger til aktuelle tjenester og myndigheter nasjonalt og internasjonalt, for å sikre kunnskapsbasert psykososial respons og beredskap ved terror, andre katastrofer og kriser. Studien har blant annet dannet grunnlag for samarbeid med andre land om oppfølging

etter terrorangrep, for eksempel i Frankrike, New Zealand og Canada.

Regjeringskvartalet

Som en del av studien av Regjeringskvartalet er det gjennomført tre datainnsamlinger og fremskaffet mye ny kunnskap om konsekvensene av terror mot en arbeidsplass og oppfølging etter en slik hendelse. Hensikten med prosjektet var å undersøke helse og arbeidsmiljø hos de ansatte i departementene etter bombeangrepet 22. juli 2011. Dette foregikk gjennom web-basert spørreundersøkelser 10, 22 og 34 måneder etter bombeeksplosjonen, samt gjennom dybdeintervjuer av et utvalg av de ansatte. De fleste departementene (13 av 17) deltok i undersøkelsen, og kobling mot registerdata gjorde det mulig å undersøke sykefravær over tid. Prosjektet har gitt opphav til rundt 40 vitenskapelige publikasjoner i internasjonale tidsskrift. Publikasjonene dekker særlig temaer knyttet til stressreaksjoner hos de ansatte, og hvilken betydning ledelse, arbeidsmiljø og sikkerhetstiltak hadde for helse og sykefravær i de første årene etter hendelsen.

Stressreaksjonene var naturlig nok størst hos ansatte som var på jobb da bomben eksploderte, men det var også mange av dem som ikke hadde vært på jobb, som fikk sterke reaksjoner. Årsaken synes å være en sterk identifisering med hendelsen og med arbeidskollegaer som var mer direkte rammet. På et generelt plan avtok stressreaksjonene i løpet av de tre første årene, men det var fortsatt mange som slet med dårlig søvn og psykiske helseplager etter at tre år var gått. NKVTS samarbeidet med Statens arbeidsmiljøinstitutt i gjennomføring av studien.

Flyktninger

Fra oppstarten tok forskningen på tvungen migrasjon og flyktninghelse utgangspunkt i den kompetansen som kom fra Psykososiale senter for flyktninger. I den første fasen gjennomførte NKVTS prosjekter for å kartlegge psykisk helse hos nyankomne asylsøkere i mottak. Kunst- og uttrykksterapi ble testet ut

som en metode for å bedre sosial fungering og redusere psykiske helseplager hos nyankomne unge asylsøkere i transittmottak (*Expressive Art therapy in Transition – EXIT-prosjektet*). Det ble også gjennomført en langtidsstudie, *Behandling og rehabilitering av traumatiserte flyktninger (TR-REFUGEES)*, av pasienter med flukt- og traumbakgrunn som fikk behandling

Foto: Shutterstock

i offentlig regi ved distriktspsykiatriske sentre (DPS) og hos behandlere med offentlig avtalepraksis. Pasientene ble fulgt opp i inntil ti år med kartlegging av bakgrunn og livserfaringer, traumer, psykisk helse, personlighetsfungering, livskvalitet, tilegnelse av norsk språk og deltakelse i utdanning og arbeidsliv.

NKVTS har økt kompetansen på barn og unge med flyktningbakgrunn. Senteret har gjennomført studier der det er kartlagt psykisk helse og fungering hos enslige mindreårige asylsøkere og hvordan denne gruppen blir fulgt opp over år fra mottak til bosetting i kommunene. Det er også gjennomført flere skolebaserte prosjekter om enslige mindreårige flyktninger i bosettings- og integreringsfasen. Disse prosjektene har fokus på utdannings- og skolesituasjonen (FUS-prosjektet) og «Educational and psychosocial transitions encountered by young refugees upon resettlement in Norway» (TURIN). Prosjektene ble gjennomført i samarbeid med andre nordiske land og ble delvis finansiert av NordForsk. Dette resulterte i et europeisk nettverk som fikk EU-støtte gjennom EUs-rammeprogram Horisont 2020 og prosjektet Refugees-WellSchool. Dette prosjektet utviklet, prøvde ut og ga forskerne kunnskap om virkningen av skolebaserte forebyggingsiltak som fremmer psykisk helse og psykososialt velvære for unge med flyktning- og migrasjonsbakgrunn. Studien avdekket at nærmere 50 prosent av barn og unge som deltok i undersøkelsen hadde høye nivåer av posttraumatiske stressreaksjoner. I tillegg viste studien en sammenheng mellom psykiske helseproblemer og opplevd diskriminering. Kunnskapen fra disse prosjektene legger et godt grunnlag for utvikling av skoletilbudet i retning av en traumesensitiv skole for barn og unge med flyktningbakgrunn.

Behov for prioritert satsing på flyktninghelse

NKVTS har som mål å følge grupper som eksponeres for potensielt traumatiserende hendelser over tid. Hensikten er å kunne si noe om hvordan helsen til disse menneskene utvikler seg og å gi kunnskap til helse-, utdannings- og velferdstjenester slik at de kan styrke sin evne til å sikre ulike grupper fremtidig deltakelse i samfunnet. I forbindelse med at det kom svært mange asylsøkere fra Syria i 2014 og 2015, gjennomførte NKVTS en større undersøkelse blant nyankomne asylsøkere, *REFUGE-studien: Helse og livskvalitet blant syrere i Norge*. Utvalget besto av nylig bosatte syriske voksne. Prosjektet var et svar på at det ikke foreligger en nasjonal oversikt over helsetilstanden til flyktninger som kommer til Norge. Med bakgrunn i denne studien bygges det nå registerdata på de 14 000 syrerne som ble bosatt i Norge i 2017. Registerne som inngår i studien inkluderer blant annet data om helse, arbeid og utdanning. Erfaringer fra Refuge-studien viser behov for nye satsinger på forskning om flyktninghelse i Norge.

I dag kommer det flere flyktninger enn noensinne til Norge, først og fremst fra Ukraina. Mange av dem vil være preget av krigshendelsene i hjemlandet gjennom hele livsløpet. Siden den russiske fullskala invasjonen av Ukraina i 2022 har vi ved NKVTS jobbet sammen med samarbeidspartnere for å frem-schaffen, tilgjengeliggjøre og utvikle kunnskap og verktøy som kan være til hjelp og støtte for ledelse og personell i mottak, utdannings-, helse og velferds institusjoner for å sikre barn, unge og familier den hjelpen de trenger i tide. For det norske samfunnet vil kartlegging og forskning på helsen til flyktninger gi viktig kunnskap om psykososiale forutsetninger for deres fremtidige liv i Norge.

Foto: Torbjørn Kjosvold/Forsvaret

Veteraner

NKVTS har siden etableringen drevet forskning om militært personell og belastninger knyttet til tjenesten deres i Forsvaret. Senteret har blant annet bidratt i Afghanistanundersøkelsen, som ser på fysiske og psykiske helseplager for deltakere i den norske kontingenten. Forsvaret

har også et oppfølgingsansvar for familiene som er hjemme. På oppdrag fra Forsvarsdepartementet, samfinansiert med to andre departementer (Helse- og omsorgsdepartementet og Barne- og familiedepartementet), gjennomførte NKVTS en større undersøkelse om veteraner og deres familier. Målet med

studien var å se hvilke belastninger og konsekvenser det har for hverdagslivet hjemme for barn, unge og voksne pårørende når en nær deltaker i en internasjonal operasjon. Studien viser en stor variasjon i opplevelser og erfaringer hos deltakerne. Noen familier har opplevd store og varige belastninger og

skadevirkninger, og sier de ikke ville ha tatt de samme valgene om igjen. Andre har klart seg svært godt og opplever ikke at de har nevneverdige negative ettervirkninger av deltakelse i internasjonale operasjoner. Studien viser også at belastningsnivået over tid kan føre til at noen i familien får helseutfordringer.

Implementeringen skyter fart og forskningen følger etter

— Implementering av evidensbasert traumefokuset behandling

Etter terrorangrepet på Utøya ble det valgt at kommunene skulle følge opp de berørte. Siden tsunamikatastrofen i 2004 hadde de fleste kommuner bygd opp kriseberedskapen sin, blant annet gjennom å etablere kriseteam. Med dette utgangspunktet ble oppfølgingsarbeidet etter 22. juli forankret i hjemkommunene til de berørte. Men det var også en del av oppfølgingsmodellen at de som trengte spesialisert behandling, skulle henvises videre til BUP/DPS. Forskningen viser at en stor andel av de som var utsatt for terroren på Utøya, hadde behov for spesialisert psykisk helsehjelp. Tsunamikatastrofen og 22. juli-terroren har synliggjort at kompetansen på å behandle traumer ikke er tilstrekkelig i tjenestene. Forskningen ved NKVTS har bidratt til å øke kunnskapen om hva som er gode

behandlingsmetoder, og om hva som skal til for at effektive metoder tas i bruk i praksisfeltet.

Da terroren rammet Norge i 2011, var forskningsprosjektet med utprøving av traumefokuset kognitiv atferdsterapi (TF-CBT) i BUP-ene i slutfasen. Ut fra de positive resultatene i prosjektet ønsket Helse- og omsorgsdepartementet at denne metoden skulle tas i bruk i alle landets BUP-er. NKVTS fikk ansvaret for å legge til rette for dette. Hittil er metoden tatt i bruk i ca. 80 prosent av landets BUP-er. Dette ble også starten på utviklingen av NKVTS fra forskningscenter til forsknings- og implementeringscenter. Det var ikke bare terrorforskningen som ga ny vekst for NKVTS, den store implementeringsaktiviteten bidro også til dette.

Tett på klinisk virksomhet

Gjennom implementeringsprosjektene innhenter NKVTS data som bidrar til å monitorere

hvordan implementeringen gjennomføres. Samtidig gir de grunnlag for forskning på effekten av behandlingsmetodene som iverksettes, og forskning som kan gi svar på om implementeringsmetodene virker.

Implementeringsaktiviteten er arbeidskrevende og krever at senteret også har klinikere ansatt. Gjennom implementeringsprosjektene er NKVTS tett på den kliniske virksomheten i kommune- og spesialisthelsetjenestene. Dette har gitt unik kunnskap om oppfølgingen av de som er utsatt for vold og traumer, og bidratt til at forskningen hos NKVTS er relevant.

Økte krav til behandlingsmetodene

De som er berørt av vold og traumer har krav på at de best tilgjengelige behandlingsmetoder tas i bruk for å gi hjelp. Forskning har vist at uten spesielle tiltak tar det mange år fra kunnskapen om forskningsbaserte metoder foreligger, til de tas i bruk i tjenestene. Etter hvert som det stilles krav til at den behandlingen som gis, skal være den best tilgjengelige og ha dokumentert effekt, har det også blitt viktigere at disse metodene tas i bruk systematisk, at de brukes på riktig måte, og at de forankres organisatorisk slik at de blir en del av tilbudet tjenestene gir. Kravene til implementering av metoder og tiltak har derfor økt. Forskning om hvilke implementeringsmetoder som er virksomme, er et relativt nytt område. NKVTS driver implementeringsforskning i samarbeid med de fremste implementeringsforskerne nasjonalt og internasjonalt. Senteret prøver blant annet ut et lederprogram for implementering: Leadership & Organizational Change for Implementation (LOCI).

Fra 2016 startet NKVTS også implementering av kunnskapsbasert traumebehandling i psykisk helsevern for voksne.

Prosjektet *Implementering av traumebehandlingstilbud til voksne (ITV)* implementerer behandlingsmetodene Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR) og Kognitiv terapi for PTSD, samt metoder for utredning og diagnostisering av PTSD. 62 prosent av distriktpsikiatriske sentre (DPS) i Norge har deltatt i implementeringen.

Implementerer og dokumenterer

I tillegg til implementering av evidensbaserte metoder i spesialisthelsetjenesten har senteret også startet prosjekter for å iverksette tiltak og metoder i kommunene og dokumentere effekten. Dette gjelder «Trinnvis TF-CBT / Trinnvis sammen i kommunale tjenester for barn og unge utsatt for vold og traumer», som startet 2020. Det er utført en gjennomførbarhetsstudie, og det gjennomføres en randomisert kontrollert studie for å dokumentere effekten. Det vil deretter bli tatt standpunkt til om metoden skal implementeres i hele landet. Prosjektet støttes både av Forskningsrådet og Stiftelsen Dam i tillegg til Helse- og omsorgsdepartementet.

Senteret har også startet to større implementerings- og forskningsprosjekter finansiert av midler fra Forskningsrådet de siste årene. Det ene er TREAT INTERACT, som implementerer en skolebasert intervensjon for å hjelpe barn med psykiske helseproblemer i Uganda. I tillegg startet senteret i 2023 et prosjekt for å prøve ut hvordan kommuner kan tilby god nok hjelp til kriserammede (Early Support after Exposure to Trauma – EASE). Prosjektet skal teste ut og måle effekten av en internettbasert metode der målet er å redusere risikoen for at krise- og katastroferammede utvikler kronisk PTSD.

Forsker Karina Egeland presenterer TF-CBT. Foto: NKVTS

— Innsatsen mot vold i nære relasjoner har økt siden den første handlingsplanen kom i 1995. Fagfeltet dekker nå et større spekter med tanke på målgrupper, forståelsen av fenomener, risikofaktorer og konsekvenser, og utforming av tiltak. Kravene om at politikktutforming skal være kunnskapsbasert, ble tydeligere og la grunnlaget for økt forskningsinnsats. Våren 2013 kom den første stortingsmeldingen om vold i nære relasjoner. Den dannet grunnlaget for blant annet videre utvikling av forskningen på voldsområdet

Helt siden oppstarten har NKVTS hatt ansatte med god voldskompetanse. Utover omfangsstudier har det imidlertid vist seg krevende å skaffe eksterne midler til voldsforskningsprosjekter. Etableringen av voldsprogrammene endret dette og gjorde det mulig å få inn doktorgradskandidater og bygge opp en ny generasjon voldsforskere.

Voldsforskningsprogrammene

I etterkant av stortingsmeldingen ble det for første gang etablert et voldsforskningsprogram i regi av Justisdepartementet, som også andre departementer har bidratt til. Programmene har blitt gjennomført i to femårsperioder mellom 2014 og 2024. NKVTS har utgjort halvparten av dette programmet. Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet utgjorde den andre halvparten.

Forskningsprogrammet om vold i nære relasjoner har gitt legitimitet til feltet, løftet forskningen til et høyere internasjonalt nivå, synliggjort omfanget av vold i nære relasjoner, løftet frem nye grupper utsatte (eldre, minoriteter og funksjonshindrede) og pekt på nye problemstillinger. Dette arbeidet har lagt til rette for at Norge nå har to større, solide voldsforskningsmiljøer som har gitt mulighet for å få frem en ny generasjon voldsforskere.

Voldsprogrammene har lagt et godt grunnlag for den videre forskningen om vold i nære relasjoner.

Banebrytende omfangsundersøkelser

Siden oppstarten har det vært en del av oppdraget til NKVTS å ha oversikt over omfanget av vold og traumer i befolkningen. Det ble etablert et samarbeid med Folkehelseinstituttet om forekomststudier og epidemiologiske studier av vold og overgrep i 2006. Strategien var å analysere data fra allerede gjennomførte og pågående helseundersøkelser som inkluderte vold og overgrep, og å få inn egne tilpassede spørsmål i disse, for eksempel i den norske mor, far og barn-undersøkelsen (MoBa) og i Ung-HUNT-studien. Denne strategien fungerte godt for å etablere kompetanse på epidemiologi ved NKVTS, og samarbeidet med disse studiene har gitt verdifull kunnskap og fem doktorgrader. For å kunne studere utbredelsen av vold og overgrep i befolkningen mer inngående har senteret senere gjennomført egne forekomstundersøkelser blant voksne, barn, unge og eldre.

I 2014 ble den første nasjonale forekomstundersøkelsen i regi av NKVTS gjennomført. Herfra ble det publisert omfangstall for den voksne befolkningen i 2014 og for ungdomsbefolkningen (16–17-åringer) i 2015. Prosjektet var banebrytende i norsk sammenheng, ettersom intervjuene ble gjennomført over telefon. Spørsmålene var utformet slik at informantenes svar ble entydige og i liten grad gjenstand for fortolkning. Justis- og beredskapsdepartementet finansierte studien.

I Stortingsmeldingen om vold i nære relasjoner ble det lagt opp til at det skulle gjennomføres omfangsstudier jevnlig. Dette skulle blant annet finansieres som en del av voldsprogrammene. NKVTS gjennomførte en

2014 ble den første nasjonale omfangsundersøkelsen i regi av NKVTS gjennomført. Her intervjues Siri Thoresen av NRK Dagsrevyen. Foto: Runhild Grønlie

ny nasjonal omfangsundersøkelse i befolkningen fra 18 til 74 år, som ble publisert i 2023. I tillegg til at vold og overgrep har et stort omfang i Norge, viser undersøkelsen en klar sammenheng mellom å ha opplevd gjentatt vold – og ulike former for vold – og omfanget av symptomer på psykisk uhelse. Det viser at forekomsten av vold og overgrep i Norge i dag utgjør et reelt folkehelseproblem. Undersøkelsen tar også opp i seg at teknologiutviklingen har skapt nye arenaer for overgrep.

UEVO

På oppdrag fra Bufdir gjennomførte NKVTS «Ungdomsundersøkelse om vold og overgrep mot barn og ungdom i Norge» (UEVO-studien)

i 2019. I forbindelse med planlegging og gjennomføring utviklet NKVTS en forskningsrigg og et forskningsmiljø med spisskompetanse på populasjonsbaserte undersøkelser av vold og overgrep mot barn og ungdom. Mer enn 9000 unge deltok i undersøkelsen. Også denne representerer nybrottsarbeid: Det er den første omfangsundersøkelsen med deltakere ned til 12 år uten samtykke fra foreldre, noe som gir flere ungdommer mulighet til å delta og få sin stemme hørt. NKVTS har vært pådriver i arbeidet med å inkludere informanter som er yngre enn 16 år, i denne typen studier. Dette arbeidet resulterte i 2017 i en forskrift til helseforskningsloven: forskrift om barn mellom 12 og 16 år sin rett til selv å samtykke til deltakelse i medisinsk og helsefaglig forskning.

Foto: iStockphoto

Det er gjennomført flere datainnsamlinger i UEVO-studien, og det jobbes med en mer stabil finansieringsløsning slik at denne undersøkelsen kan gjennomføres jevnlig med femårsintervaller. På denne måten vil NKVTS bidra til at Norge oppfyller sine forpliktelser etter Istanbulkonvensjonen om å overvåke forekomsten av vold og overgrep i den norske barne- og ungdomsbefolkningen.

Vold mot eldre

Som en del av det første voldsprogrammet ble en nasjonal forekomststudie om vold og overgrep mot eldre publisert i 2017. Prosjektet var den første nasjonale undersøkelsen av personlig trygghet og livskvalitet blant eldre hjemmeboende menn og kvinner i Norge. Formålet var å få kunnskap om forekomsten av vold og overgrep blant dem som er 65 år eller eldre, og om hvilke relasjoner de voldsutsatte har til utøverne. Studien viser at vold og overgrep mot eldre personer er et alvorlig samfunns- og helseproblem, og at det er klare sammenhenger mellom voldsutsatthet, helse, fysisk og sosial fungering.

Kjønnslemlestelse

I de første voldsprogrammene ble arbeidet med kjønnslemlestelse innlemmet. Kompetansefunksjonen har hele tiden blitt ivaretatt, men virksomheten har etter hvert dreid seg mot forskning. Det er avlagt to doktorgrader om kjønnslemlestelse. Både Forskningsrådet og Dam har bidratt med midler. Forskningen har dreid seg om omfanget av kjønnslemlestelse i Norge, om helseproblemer, om hjelpeapparatet og om hva som er virksomme tiltak for å stoppe denne praksisen.

Mange temaer dekket

I den første voldsprogramperioden, fra 2014 til 2019, inngikk 12 prosjekter. Disse favnet vidt tematisk, fra blant annet helseplager hos barn i Statens barnehus til forskning på utøvere av seksuell vold, vold og rus, reviktimisering, vold i parforhold og kjønnslemlestelse. Det ble gjennomført to doktorgrader i denne programperioden.

I den andre voldsprogramperioden, fra 2019 til 2024, var tre temaer dekket. Ett var vold og overgrep i et befolkningsperspektiv – en omfangsundersøkelse. Det andre var seksuell vold og unges relasjoner og tillit etter voldtekt (TRUST). Det tredje temaet er vold i parforhold, herunder vold i samiske samfunn.

Forskning om utøvere av vold og overgrep

Helt fra oppstarten har det vært en forutsetning at voldsforskningen også skulle inkludere forskning og kunnskapsutvikling når det gjelder utøvere av vold og overgrep. Dette var også bakgrunnen for at ressurser fra Alternativ til vold (ATV) og Institutt for klinisk sexologi og terapi (IKST) ble knyttet til NKVTS i form av flere delte stillinger. Målet var blant annet å bruke datagrunnlaget sentrene hadde, til å fremskaffe mer kunnskap om utøvere av vold og overgrep som var i behandling, og om hvorvidt den behandlingen som ble gitt, hadde effekt. Det ble gjennomført flere studier knyttet til virksomheten ved ATV og avlagt to doktorgrader med data fra klinikken. De siste årene har det blitt gjennomført flere prosjekter. Hovedformålet har vært å forstå mer av hva som ligger bak utøvelse av vold og overgrep. Intervjustudier av personer som er domfelt for seksuallovbrudd, og unge som har begått seksuelle krenkelser, har resultert i oppdatert og sentral kunnskap som kan brukes i forebyggingsarbeidet.

— NKVTS har mandat til å utvikle kunnskap på temaområder som møter store samfunnsutfordringer. At disse utfordringene er satt tydeligere på den politiske dagsordenen, har vært viktig for vekst og utvikling av NKVTS.

Ansatte med høy kompetanse og stort engasjement

Senteret har hatt ansatte med stort engasjement og motivasjon til å bidra på temaområdet vold og traumatisk stress. Mange har vært ildsjeler innenfor sitt fagfelt og har hatt et brennende engasjement for å bidra til endring for de som er berørt. De ansatte strekker seg langt for å bidra i katastrofesituasjoner. I tillegg har svært mange ansatte kompetanse fra praksisfeltet og gir gode råd til myndighetene når det er behov.

God dialog med departementene

Helt siden oppstarten har det vært viktig for NKVTS å ha god faglig og styringsmessig dialog med departementene og tilhørende direktorater. Dette er blant annet en naturlig konsekvens av at det var departementene som opprettet senteret og i den forbindelse la opp til at det skulle være dialog om oppgaver og resultater. Det er også en strategi fra senterets side å være oppdatert på faglig utvikling og behov, og så spille inn dette og mulige ideer til videre forskning. Dette gjelder spesielt i forbindelse med regjeringenes arbeid med handlingsplaner, budsjett og meldinger til Stortinget. Samtidig har det vært viktig for NKVTS å opprettholde avstand og selvstendighet i forskningen. Dette har organiseringen som aksjeselskap lagt til rette for.

Finansiering

NKVTS ble etablert med en forutsetning om at det skulle gis et vesentlig grunntilskudd til driften av virksomheten.

Foto: iStockphoto

I utgangspunktet tilsvarte dette omtrent det tilskuddet som var gitt til de sentrene som ble innlemmet i NKVTS. Tilskuddet skulle dekke driften og bemanning i form av forskere som kunne etablere og gjennomføre større prosjekter med annen finansiering i tillegg. Temaområdene til NKVTS har i hele perioden hatt politisk prioritet, og oppdragsdepartementene har hatt ambisjoner for fagutviklingen på vold- og traumefeltet. Dette har kommet til uttrykk i blant annet handlingsplaner, budsjett og meldinger som har gjort det mulig å få finansiert prosjekter gjennom tilskudd i tillegg til basisbevilgningen. Det samme har beredskapsrollen NKVTS har i katastrofer og kriser.

Det har samtidig vært en forutsetning at NKVTS også skulle skaffe eksterne inntekter til ulike prosjekter fra andre tilgjengelige finansieringskilder for forskning, som Forskningsrådet, EU, Stiftelsen Dam, NordForsk med flere.

Etter hvert som NKVTS har økt kompetansen og utvidet det faglige nettverket, samtidig som det har blitt større oppmerksomhet om vold og traumas betydning for folkehelse og samfunn, har mulighetene til ekstern finansiering blitt flere.

Vold- og traumeaktivitet for hver krone

All aktivitet ved NKVTS er rettet mot problemstillinger innenfor temaområdet vold og traumatisk stress. Senteret har solid kompetanse og erfaring med å gjennomføre prosjekter på dette området. De temaene NKVTS forsker på, innebærer bruk av sensitive data og krever metoder som ivaretar dette og gjør det mulig å få deltakere til prosjektene. At senteret er tverrfaglig og bruker både kvalitative og kvantitative metoder, gjør at mange problemstillinger belyses fra ulike sider, og at selv mindre og spisse problemstillinger sees i en større kontekst.

De tilskuddene som er gitt til NKVTS, er i sin helhet brukt til aktivitet innenfor vold og traumefeltet slik finansiererne har ønsket. I tillegg har det vist seg at tilskudd fra departementene har gjort det mulig å skaffe ytterligere finansiering fra andre kilder, slik at innsatsen på et prioritert område har blitt utvidet. Dette gjelder både katastrofeforskningen, voldsforskningen og behandlings- og implementeringsforskningen.

Kompetanse og kvalitet gir uttelling

NKVTS har ønsket å vokse som organisasjon. Ikke for å bli størst mulig, men best mulig. Det er lagt stor vekt på å bygge kompetanse som gir grunnlag for forskning på internasjonalt nivå og god rådgivning til myndighetene og praksisfeltet, undervisning, veiledning og formidling. Senterets virksomhet er både flerfaglig og tverrfaglig. Dette har særlig kommet

til uttrykk gjennom forskningsprogrammene der problemstillingene krever ulik faglig tilnærming, metodebruk og bruk av administrative støttefunksjoner.

Økt kompetanse og kvalitet i forskningen har gitt uttelling i form av økte midler fra Forskningsrådet, EU og andre som finansierer forskning. Slik har NKVTS fått muskler til å fortsette utviklingen av forskningsaktiviteten, utdanne stipendiater og inngå i viktige internasjonale prosjekter.

Orden i sakene

God faglig produksjon har vært avgjørende for utviklingen av NKVTS, men det har også vært lagt vekt på gode administrative løsninger og god forskningsinfrastruktur. Styring og kontroll på økonomien har vært prioritert. Når det gjelder forskningsetikk og personvern, var senteret tidlig ute med å utvikle retningslinjer og rutiner og å opprette blant annet redelighetsutvalg. Dette var avgjørende for å kunne drive forskning med sensitive data etter hvert som kravene til personvern og etikk økte. Systematisk kartlegging og utvikling av arbeidsmiljøet ved NKVTS har vært viktig for å beholde ansatte og rekruttere ny kompetanse.

Være i forkant

NKVTS har brukt kunnskapen om vold og traumer i politiske sammenhenger. Dette har vært mulig fordi senteret har vært svært synlig i forbindelse med katastrofer og kriser. De har også kunnet spille inn ideer og forslag til tiltak gjennom den ordinære dialogen med oppdragsdepartementer og direktorater. Dette har gitt gode muligheter til å være tidlig ute og få inn prosjekter og tiltak som bygger på den beste tilgjengelige kunnskapen om hva som bør være veien videre når det gjelder forskning og utvikling av tjenestene.

— Det er sagt at «det er vanskelig å spå, særlig om fremtiden», men med de globale utfordringene innen samfunnsikkerhet og beredskap som bakteppe vet vi at behovet for kunnskap om og tilbud til berørte av vold og traumer øker. Utfordringsbildet omfatter blant annet følgekonskvenser av klimaendringer, pandemi, sikkerhetspolitiske utfordringer, terror, økt migrasjon, demografiske endringer og svekket bærekraft samt økning i sosial ulikhet og utenforskap.

NKVTS forsker på konsekvensene av det uforutsette, men også på de lange utviklingslinjene innenfor våre områder. Kunnskapen gir oss samtidig mulighet til å ligge i forkant av hendelser og utviklingstrender.

Målet vårt om å bidra til å forebygge og redusere de helsemessige konsekvensene av vold og traumatisk stress blir stadig mer aktualisert. Som nasjonalt kunnskapssenter er det vårt mandat å forske på temaområdene vold og overgrep, katastrofer, terror, stressmestring, tvungen migrasjon og flyktninghelse.

Utfordringsbildet viser imidlertid også at det er behov for ny forskning og kunnskap på beslektede områder. Blant de mest aktuelle er følgekonskvenser av krig og migrasjon, og ikke minst ulike perspektiver på flyktninghelse. Krigen i Ukraina og i Syria viser med all tydelighet hvordan globale forhold treffer en liten nasjon som Norge plutselig og hardt gjennom at store folkegrupper med pågående og tidligere krigsopplevelser og stort hjelpebehov kommer til Norge. For NKVTS er det avgjørende å fremskaffe kunnskap om sammenhengen mellom helse og deltakelse i samfunnet. Slik kan vi sikre at migranter utsatt for tvungen migrasjon får et verdig liv. I en global tid med tiltakende motsetninger er det viktig at konsekvensene av konfliktene ikke

spiller seg inn i motsetninger nasjonalt. Det har vi sett kan medføre økt grad av radikalisering og ekstremisme og i verste fall terror. For å fremskaffe god kunnskap om et komplekst tema som dette kan ikke NKVTS jobbe i et vakuum. Det må skje i nært samarbeid med tverrfaglige miljøer nasjonalt og internasjonalt for å sikre den beste kunnskapen på våre områder.

NKVTS har gjennomført og vil prioritere studier som dokumenterer omfang av vold i nære relasjoner. Disse er viktige for å følge utviklingen på feltet også på nye områder som digitale overgrep og strukturell vold. Bakkenfor ligger også et behov for å bidra til at Norge gjennom internasjonale konvensjoner har den kunnskapen som internasjonale avtaler forplikter oss til.

Våre omfangstudier dekker dessverre ikke alle grupper i samfunnet like godt. På voldsområdet er det økt oppmerksomhet om æresrelatert vold og vold i livsløpets ytterkanter (de minste og de eldste), men NKVTS mangler også god kunnskap om ulike utsatte gruppers erfaring med vold i nære relasjoner.

Utøverperspektivet er også i utvikling. Hvis vi ikke forstår voldsutøverne, klarer vi hverken å forebygge eller forhindre voldsutøvelse. Utviklingen og betydningen av økende sosial ulikhet i Norge gir behov for å forstå og motvirke konsekvensene for spesielt utsatte grupper.

Store kriser og katastrofer i ulike former har vi mye kunnskap om, ikke minst om hva som hjelper når alt brister. Konsekvenser av terror mot utsatte grupper er et viktig tema, og vi ser at kunnskapen vår gir grunnlag for at vi kan gi råd til andre land som opplever slike hendelser. Denne type kunnskapsdeling internasjonalt omfatter også et stort behov for å videreutvikle

Foto: iStockphoto

Hvor skal vi?

ulike former for tiltak og behandling mot traumer i bred forstand og ikke minst kunnskap om hvordan man får iverksatt de gode tiltakene.

Hvordan gode intensjoner og tiltak fungerer i praksis, får vi stadig mer kunnskap om. Kommunene er særs viktige i alle sammenhenger og er grunnmuren i forebygging, behandling og beredskap innenfor helse, samfunnsikkerhet og beredskap i vid forstand. Men kommunene må ha forskningsbasert kunnskap, støtte og ressurser til å løse alle sine oppgaver innenfor traume- og voldsfeltet, og det krever godt samarbeid lokalt, regionalt og nasjonalt – i et «økosystem» der alle ledd i kjeden er like viktige for å få det til sammen. Det betyr også at NKVTS i større grad må være orientert mot kommunenes behov, samarbeide enda tettere med RVTS-ene og andre med tilgrensende oppdrag, og også støtte og rykke ut helt konkret når det er behov for det.

Barn og unge er vår felles fremtid og krever prioritet som forskningsområde enten det omhandler vold eller traumer. NKVTS vil fortsatt forplikte seg tydelig til det.

De felles grenseløse utfordringene vi står overfor, krever samarbeid på tvers for at vi alle kan «bidra til «et bedre liv for berørte av vold og traumer». Det være seg nasjonalt eller internasjonalt, innen fag eller forvaltning. Ikke minst krever det engasjerte og faglig ambisiøse medarbeidere på NKVTS. Det er jeg stolt over å si at vi har på alle områder.

Videreutvikling av organisasjonen, medarbeiderskap og ledelse vil alltid være sentralt. NKVTS har en god eier i NORCE og et sterkt og tydelig styre med styreleder Herløf Nilssen i spissen. Begge deler har avgjørende betydning for samfunnsoppdraget. Vi skal holde de grunnfestede verdiene våre levende: raus, pålitelig og samfunnsrelevant. Det er sammen vi klarer å jobbe for vår vakre visjon, «et bedre liv for berørte av vold og traumer».

Foto: Kristoffer Sandven

Cecilie Daae

Cecilie Daae
administrerende direktør

